

SERRA

D'OR

756

DESEMBRE 2022 • 8 €

Ismael Smith,
el més *queer* dels noucentistes
Vinyet Panyella, Josep Casamartina,
Txema Romero i Joan Duran
Joan Fuster: un contemporani capital
Enric Sòria
És l'hora dels adeus
Teodor Suau
Un país que cal adaptar
Jaume Terradas
150 anys d'Adrià Gual
Jordi Coca
Quina culpa en té Van Gogh?
Francesc-Marc Álvaro
Panorama de narrativa catalana
Borja Bagunyà

Màrius Serra i Roig
Xènia Bussé
Míriam Martín Lloret
Magí Camps
Tina Vallès
M. Carme Junyent
Neus Nogué Serrano
Josep Martines
Mercè Lorente Casafont
Enric Gomà
Rudolf Ortega
Maria Rodríguez Mariné
Gerard Furest
Nicolau Dols

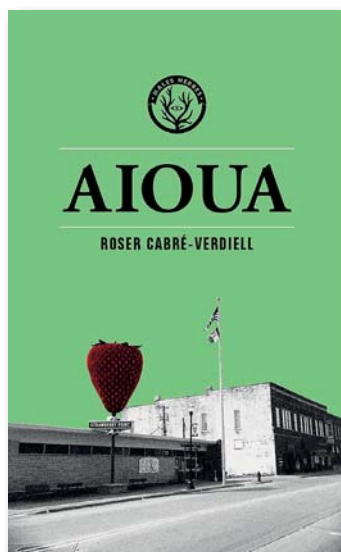

EL GOT MIG PLE DEL CATALÀ

PANORAMA DE NARRATIVA

per Borja Bagunyà

Sunyol, Cabré-Verdiell

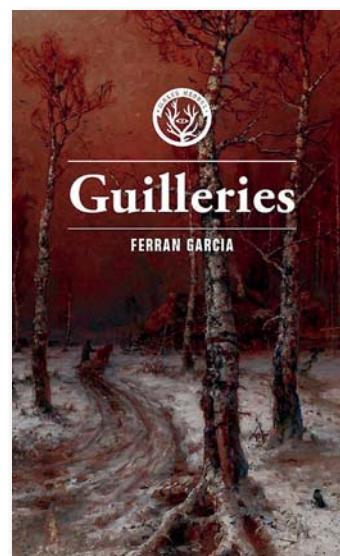
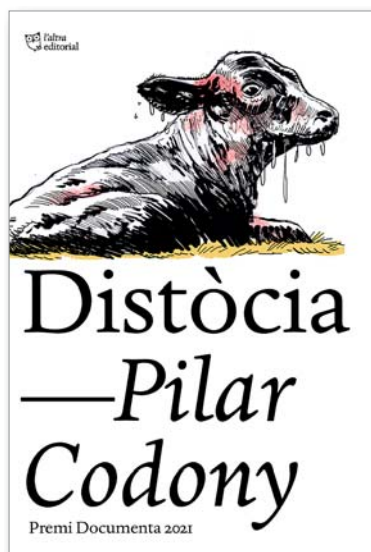
Cada gremi ordena el seu calendari d'una manera particular i d'acord amb necessitats diferents. Des del punt de vista de la indústria, i en sintonia amb una tendència general a l'agombolament, el nostre curs literari s'ha anat ordenant al voltant de dos moments clau: la *rentrée*, que sembla voler-se orientar últimament cap a la Setmana del Llibre en Català, i Sant Jordi, que fa que tots els premis literaris grossos es fallin pels volts de desembre i de gener i que els editors corrin a esporgar textos, demanar *blurbs* i tancar maquetes a temps per sortir entre març i abril. La capacitat d'atracció de Sant Jordi és tan gran que el primer semestre del curs concentra i barreja salvatgement tot l'espectre de tipologies d'obra concebibles, des de l'exquisidesa verbal més delicada fins a la peça més fàcilment digerible per aquest im-

mens estómac verbal que certs editors anomenen «el lector». Aquesta dinàmica alimenta tant la confusió com el prejudici, cosa que es resumeix fàcilment en el cas dels premis: sigui quin sigui (el Lull, el Sant Jordi, el Casero), trobarà la mena de lector que llegirà el llibre que l'ha rebut i la mena de lector que no el llegirà per la mateixa raó. Aquí hi ha un debat que el gremi discuteix periòdicament entre apocalíptics i integrats i que toca, com sempre, la qüestió peluda del prestigi. La qüestió és particularment complexa: aquest 2022 hem pogut esverar-nos perquè Joaquim Carbó hagi quedat finalista del Premi Josep Pla i perquè l'hagi guanyat Toni Cruanyes, i hi ha qui ha arrufat el nas amb el Sant Jordi d'en Sergi Belbel sense haver llegit cap de les tres novel·les, simplement perquè hi veuen una inèrcia de la indústria que propicia llibres mediocres de noms

coneguts per facilitar la mena de compra per impuls que alimenta el Santi Jordi. En canvi, premis com el Just Maria Casero, de novel·la curta, o el Documenta, per a menors de trenta-cinc anys, sembla que retenen una certa confiança lectora. Si la confiança es degrada en una lectura acrítica o si la reticència es torna prejudici, la lectura desapareix en favor d'una guerra de trinxeres ideològiques. Després hi ha les excepcions a tot això, naturalment, que és per on m'agradaria començar.

Declaració d'invençons (Proa), de Ricard Sunyol, és un primer llibre de contes que redefineix una mica el perfil d'un premi com el Mercè Rodoreda i de la institucionalitat que acompanya la Nit de Santa Llúcia. El món per on transiten les ficcions de Sunyol aposta incondicionalment per la imaginació i la metaconsciència i, a banda d'alguns girs més aviat

CATALANA

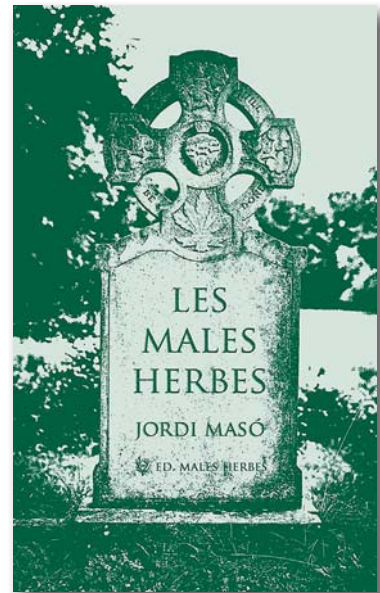
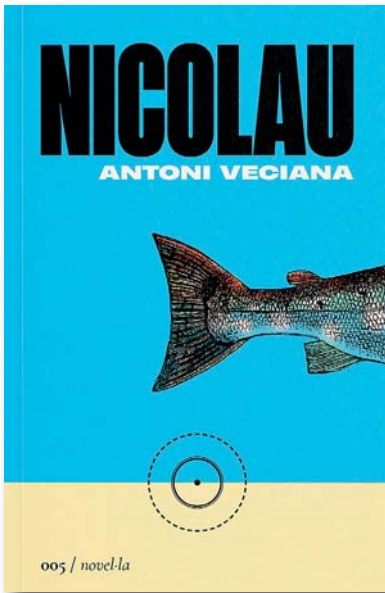
sinistres, aconseguen un to violentament humorístic que recorda la proposta lúcida i l'astracanada de Max Besora. Se l'ha titllat de surrealista i d'absurd, i sí, amb el matís que la mena d'absurd que practica Sunyol és el de Barthelme, Topor o Gombrowicz. L'obertura i el tancament del llibre són memorables. El repte, aquí, consisteix a veure fins a quin punt el lector està disposat a prendre's seriosament l'humor de Sunyol i espigolar-ne, en la narració d'una nit inacabable a Ikea, dels viatges existencials per l'escala d'un edifici o dels esclats circenses de narradors ultraconscients, la intel·ligència es-purnejant, la felicitat de narrar.

AIOUA, de Roser Cabré-Verdiell (Males Herbes), potser és un dels llibres més interessants d'aquesta primera meitat d'any; juntament amb el de Sunyol, és també una de les obres més programàtiques. *AIOUA* explica

la història del viatge de la Rut a Iowa, fascinada pel fet que és un lloc fet exclusivament de vocals, i recull el discurs que adreça a l'Hac, la parella a qui ha deixat a Barcelona. Amb aquesta premissa, Cabré-Verdiell desplega una sèrie considerable de jocs lingüístics, canvis subtils de narrador i de perspectiva, que perfilen tant els contorns de la pregunta per la raó i la naturalesa del viatge de la Rut com pels límits inestables entre realitat i ficció. Potser, en l'èmfasi per aquesta inestabilitat, hi ha un punt d'excés que fa que les al·literacions, els jocs de paraules (sempre hi ha el perill, en tot joc, que quedi en ocurrència) o certes formalitzacions que s'hi proposen vagin una mica en contra de la fascinació que arriba a exercir el món literari de Cabré-Verdiell, però l'artefacte sencer de la novel·la en cap moment se n'amaga, que és un artefacte; el que demana és una lec-

tura binocular, capaç de suspendre la incredulitat i de suspendre alhora aquesta suspensió. I és aquí on el llibre brilla.

Comes, De Castro, Codony, Garcia
Amb *Sobre la terra impura* (Proa), Melcior Comes va demostrar una capacitat esplèndida d'organitzar l'arquitectura d'una novel·la desbordant: aquesta arquitectura reposava doblement sobre la trama i el personatge, tensats fins a un límit, que són els pilars de la tradició del realisme rothià en què Comes s'inscriu; amb *Tots els mecanismes* (Proa), Comes afegeix, a aquest mateix gust per la novel·la catedralícia, una dimensió metaliterària d'ample espectre: hi convoca una quantitat ingent de recursos literaris, que inclouen l'autor-dins-de-la-novel·la i la novel·la-dins-de-la-novel·la, una gran varietat de veus narratives i

de tipologies de discurs, i de text (monòlegs, esborranys de la novel·la que s'està escrivint, peces teatrals, somnis, entrevistes, articles). És una metaliteratura més modernista que postmodernista, tot sigui dit, que recorda més el *Contrapunt* de Huxley que els jocs de B.S. Johnson o de Lydia Davis. L'aposta per l'acumulació i l'exhaustivitat, al seu torn, potser pateixen d'un cert automatisme, que de vegades juga contra l'interès del text. No obstant això, Comes controla habilíssimament els ritmes i les giragonses de la novel·la i proposa una poètica de l'excés interessantíssima en un paisatge general d'equilibri i de mesura.

Edicions del Pericospí publica la primera novel·la de Glòria de Castro, *L'instant abans de l'impacte*, que ha merescut el Premi Llibreter 2022. L'obra explica la història d'una dona sotmesa a un *mobbing* professional particularment pervers: després de dues baixes de maternitat, l'empresa, que vol fer-la dimitir, li retira totes les tasques i l'obliga, per tant, a passar l'horari laboral del tot desocupada. Davant d'aquest buit, la

protagonista decideix escriure un dietari on registra no només les modulacions d'aquesta violència, sinó la seva progressiva retirada de l'acció, en especial del consum. De Castro escriu amb una senzillesa força expressiva i es concedeix l'espai per a metaforitzar el món sense idealitzar-lo. Al contrari: la mala bava de la protagonista és una de les raons que en propicien la lectura. Una altra potser és, més que no la denúncia, la pregunta que planteja l'autora sobre la possibilitat que tenim els individus de respondre a una violència sistèmica i naturalitzada —la del capital— i sobre si no serà certa la proposta de Zizek que no fer res potser és una de les accions més revolucionàries de què disposem.

Més primeres novel·les: la guanyadora del Premi Documenta, Pilar Codony, proposa a *Distòcia* (L'Altra) una història senzilla: narra uns dies de la vida de la Goja, propietària d'una petita granja, que ha quedat embarassada i ha de decidir si tenir el fill o avortar. Ho fa envoltada de tots els animals de la granja, que Codony tracta amb una sensibilitat i

una cruesa que convencen: sigui cert o no, la novel·la fa l'efecte d'haver estat escrita per algú que sap de què parla i ni ho romantitza ni s'atura en el clixé. *Distòcia* s'inscriu en un tipus de novel·les que exploren preguntes sobre la feminitat, l'animalitat i la maternitat en un entorn rural que corre el perill d'idealitzar-se, sigui en positiu, fent-lo el guardià d'una mena d'autenticitat que encara s'ha de definir, o perquè s'hi localitzen totes les violències i les erosions que la urbanitat ha treballat durant segles per estalviar-nos. Codony assoleix un equilibri interessant i pensa sense pontificar, en una novel·la que es llegeix agradablement, sense estridències.

Guilleries (Males Herbes), de Ferran Garcia, és, per contra, una aproximació radicalment diferent a l'imaginari de la ruralitat. Pels volts de Taradell, a finals del segle XIX, en Boi inicia un viatge entre bandolers, *madames* i mites que és, alhora, una formació i una redempció. Recorda *A l'horitzó*, d'Hernán Díaz, en una versió més sinistra i truculenta; també convoca el Cormac McCarthy i

de *Blood Meridian*, sobretot per la capacitat d'incorporar el paisatge en un sentit abstracte i alhora tangible: és el que és i, també, símbol d'alguna cosa que no acaba d'estar mai del tot clara. Garcia planteja un món novel·lesc tensat entre extrems que no es resolen mai: la violència més salvatge pot assolir moments de bellesa; l'obscuritat pot contenir moments de llum, però mai s'assoleix un equilibri definitiu, que en seria l'anul·lació. Per contra, els personatges de *Guilleries* transiten precàriament per aquestes ambivalències i empenyen la novel·la a un horitzó íntim i ètic alhora. Aquesta lírica de la brutalitat resumeix, al meu parer, el millor de l'escriptura de Garcia.

Veciana, Vidal, Masó

Antoni Veciana, que fins ara s'havia dedicat a la dramaturgia, debuta en la novel·la amb *Nicolau* (La Segona Perifèria), una obra d'una sensibilitat deliciosa sobre Nicolau, l'home que es converteix en peix, l'exclòs a terra que fa comunitat a l'aigua. Veciana es mou hàbilment entre la narració, el mite i el conte de fades, i tot i que també parla d'una transformació, cal afanyar-se a retenir l'al·lusió kaf-

kiana: en Veciana no hi ha les angúnies metafísiques ni el pessimisme antropològic del txec; més aviat hi mana la bellesa melangiosa pròpia de les grans rondalles, atenta a les inflexions més fines d'una història. Per sobre de tot, hi ha un treball extraordinari amb la llengua, que recull el parlar del Camp de Tarragona i desborda una plasticitat brillant i efervescent. Veciana escriu per a la felicitat i la relectura.

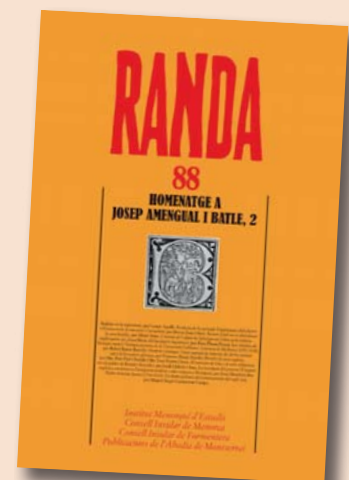
Amb *La princesa sou Vós* (Club Editor), Blanca Llum Vidal segueix explorant un llenguatge per a l'amor que encara no s'ha escrit. *La princesa...* se'ns ofereix com un epistolari, escrit per una dona a l'home de qui s'ha enamorat (i que, com a *Llefre de tu*, de Biel Mesquida, no respon mai). En una clau barthesiana, Vidal ens recorda que l'amor és un discurs i que, com en tot discurs, la paraula suposa una ordenació, unes posicions —de qui estima, de qui és estimat— que estan en negociació constant. Precisament per això, l'amor hauria de suposar també una pregunta ètica, que passa per la mena de paraula que convoquem, per la relació que establim amb el nostre desig, i amb

el desig de l'altre, i amb el desig del desig. El resultat mostra un enllaç inusual i bellíssim entre intimitat i intel·ligència.

Les males herbes (Males Herbes) és el llibre de relats més recent de Jordi Masó, un dels nostres exploradors més precisos i prolífics del gènere. El títol apunta al fil conductor del recull, que no és altre que la figura del descarrilat, de l'excepció malèfica, que, com demostra cíclicament la febrada per l'assassí en sèrie, segueix mantenint una gran capacitat de fascinació. El lector de les obres anteriors de Masó hi trobarà les seves excel·lències habituals: la filigrana sintàctica, la imaginació càlida i efusiva, el joc amb tics de gènere, amb l'afegit d'una provatura barthesiana (a «Una conversa amb Damià Sindreu», per exemple) que encaixa fenomenalment amb la cerebralitat lúdica de Masó. Que algun conte sigui un pèl previsible no afecta la solidesa de l'obra que assaja ara una escriptura més llarga, més pacient. En un sistema dominat per una atenció desproporcionada a la novetat, la feina de Masó és exemplar i mereix tots els lectors que el nostre món cultural pugui oferir-li.

RANDA 88

HOMENATGE A JOSEP AMENGUAL I BATLE, 2

Publicacions de l'Abadia de Montserrat · pamsa@pamsa.cat · www.pamsa.cat